

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista (HE 310/2018 vp)

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista, joka korvaa nykyisen lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Ehdotetussa laissa säädettäisiin maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen maksuista, maksujen määräämisestä ja niiden perimisestä sekä asiakkaalle maksuttomista palveluista. Lisäksi säädettäisiin maksujen perimistä rajoittavasta maksukatosta, maksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä sekä muutoksenhausta.

Esityksen mukaan asiakasmaksuista säädettäisiin kokonaisuudessaan lain tasolla. Nykyisin maksuja koskevia säännöksiä on sekä laki- että asetustasolla.

Kuntaliitto pitää asiakasmaksulainsäädännön uudistamista tarpeellisenä. Kuntaliitto pitää myös omaksuttua lähtökohtaa maksukertymän kannalta neutraalista uudistuksesta kannatettavana.

Ehdotetussa laissa on myös säännökset sosiaalihoitolain mukaisten asumispalvelujen asiakasmaksuista. Pitkäaikaisen sosiaalihoitolain mukaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksuihin sovellettaisiin pitkälti yhdenmukaisia määräytymisperusteita. Jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun sekä sosiaalihoitolain nojalla järjestettävän pitkäaikaisen asumispalvelun (lukuun ottamatta tehostettua palveluasumista) asiakasmaksut määräytyisivät yhdenmukaisin perustein.

Esitysluonnoksen mukaan maksukaton piiriin kuuluu aiempaa suurempi joukko sosiaali- ja terveyspalveluita. Merkittävin maksuttomia palveluja koskeva laajennus on se, että sairaanhoidon palvelut säädettäisiin alaikäisille kokonaan maksuttomiksi. Myös kotihoidon ja pitkäaikaisen palveluasumisen (pl. tehostettu palveluasuminen) maksuperusteiden muutoksen on katsottu alentavan maksukertymää merkittävästi. Merkittävin maksukertymää lisäävä muutos on se, että jatkossa kultakin sosiaali- ja terveyskeskuksen lääkärin tai sairaanhoitajan käynniltä perittäisiin käyntimaksu eikä kolmen käynnin välikattoa tai vuosimaksua enää sovellettaisi.

Esityksen mukaan maksun voisi periä vain niistä palveluista, joiden maksuista säädetään ehdotetussa laissa. Tämä on selkeä muutos verrattuna nykyiseen lainsäädäntöön. Tämänhetkisen asiakasmaksulain mukaan sosiaali- ja terveyspalveluista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, jollei lailla toisin säädetä.

Kuntaliitto ei kannata muutosta, jonka perusteella palvelut ovat lähtökohtaisesti maksuttomia, jollei toisin ole säädetty. Palvelujen kehittämisen ja maakuntien itsehallinnon kannalta muutos on ongelmallinen.

Ehdotettu laki on myös tältä osin epäjohdonmukainen, koska omaksutusta lähtökohdasta huolimatta laki sisältää useita säännöksiä, joissa on säädetty tiettyjä palveluja maksuttomiksi, vaikka pelkkä ko. palvelujen laissa mainitsematta jättäminen olisi johtanut samaan lopputulokseen. Nämä säännökset olisivat loogisia, mikäli lain peruslähtökohta olisi säilynyt entisellään.

Vaikutusarviot

Lakiluonnos kokonaisuudessaan vähentää maksukertymää vaikutusarvioiden perusteella 4 miljoonaa euroa. Kuten jäljempänä on esitetty, maksukertymän tosiasiallinen alenema lie-nee tätä selvästi suurempi.

Kuntaliitto edellyttää, että maksukertymän alenema on korvattava maakunnille täysimääräisesti.

Esitysluonnoksen vaikutusarviot ovat jossakin määrin muuttuneet aiemmasta lausunnolla olleesta versiosta. Keskeisin muutos on maksukaton laajentamisesta aiheutuva vaikutus. Lausunnolla olleessa versiossa muutos alensi maksukertymää 20 miljoonaa euroa ja tässä viimeisimmässä versiossa alenema on vain 8 miljoonaa euroa. Tämä selittyy sillä, että lyhytaikainen tehostettu palveluasuminen ei uusimmassa versiossa kerrytä maksukattoa.

Vaikutusarviossa on myös pidetty maksukertymän lisäykseen verrattavana ns. sakkomaksujen (käyttämättä ja peruuttamatta jäänyt palvelu) soveltamisalan laajentamista. Nämä maksut perii kuitenkin palveluntuottaja eikä maakunta. Näin ollen ko. 5 miljoonan euron summaa ei kokonaisuudessaan voida pitää maksukertymän lisäykseen verrattavana eränä. Kyseessä olevan maksun periminen ei myöskään voi katsoa vähentävän maakunnalle aiheutuvia kustannuksia. Ko. maksun periminen on riippuvainen potilaan tai asiakkaan taikka osin myös palveluntuottajan omasta menettelystä eikä palveluntuottaja voi pitää ko. tuloa ennustettavana ja varmana. Näin ollen on varsin epätodennäköistä, että palveluntuottajan mahdollisesti saamat maksutulot vaikuttavat esitetyssä määrin maakunnan kustannuksia vähentävästi.

Kuntaliitto katsoo, että esitettyä 5 miljoonan euron summaa sakkomaksujen osalta ei voida pitää kokonaisuudessaan maksukertymän lisäykseen verrattavana eränä.

Lakiluonnoksen vaikutusarvioissa on terveyspalvelujen maksuttomuuden tehostetun palveluasumisen asiakkaille arvioitu vähentävän maksukertymää 8 miljoonaa euroa vuodessa.

Kuntaliitto pitää arvioita varsin alhaisena ja katsoo maksukertymän aleneman olevan vähintäänkin 13 miljoonaa euroa.

Pitkäaikaisen sosiaalihuoltolain mukaisen tehostetun palveluasumisen maksuperusteista säättämisen kustannusvaikutukset on arvioitu kustannusneutraaleiksi. Laskentaan sisältyvien epävarmuustekijöiden vuoksi vaihteluväli on -30 - +25 miljoonaa euroa.

Kuntaliitto toteaa, että pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen kustannusvaikutusten arviointi on vaikeaa. Kuntaliitto näkee kuitenkin esityksen kustannusvaikutukset tältä osin maksukertymää alentavina.

Lakiluonnoksen 49 §:n mukaan maakunta voi periä sosiaalihuoltolain 23 §:ssä tarkoitetusta kuljetuspalvelusta enintään asianomaisen kunnan julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun. Maksuperuste on sama kuin vammais- palvelulain mukaisten kuljetusten osalta. Aiemmin sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetusten maksusta ei ole tarkemmin säädetty.

Kuntaliitto toteaa, että sosiaalihuoltolain mukaisiin kuljetuksiin ei tule säätää vastaavaa asiakasmaksua kuin vammais- palvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin. Sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävät kuljetukset ovat määrärahasidonnaisia palveluja ja järjestäjällä tulee olla oikeus päättää palvelujen kohdentumisesta ja palvelusta perittävistä maksuista.

Esitysluonnoksessa on todettu, että siihen liittyy tietojärjestelmiin edellytettäviä muutostarpeita koskien maakuntien maksujen perintää sekä maksukaton seuranta. Edelleen on todettu, että maksujen perintää ja maksukaton seuranta koskevista hallinnollisista kustannuksista, erityisesti ICT-kustannuksista, on vaikea esittää luotettavia arvioita, koska kustannusten muodostuminen riippuu olennaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurista eikä asiakasmaksuja koskevan osuuden irrottaminen tästä kokonaisuudesta ole selkeästi tehtävissä.

Kuntaliitto huomauttaa, että asiakasmaksulain toteuttaminen edellyttää huomattavia muutoksia olemassa oleviin tietojärjestelmiin tai kokonaan uutta tietojärjestelmää palvelun järjestäjien ja tuottajien välillä. Tietojärjestelmistä aiheutuu huomattavat kustannukset, jotka tulee vaikutusarviossa ottaa huomioon ja korvata maakunnille.

Muuta

Kuntaliitto huomauttaa, että ehdotettu uusi asiakasmaksulaki on tarkoitettu sovellettavaksi uudessa maakuntapohjaisessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmässä. Esimerkiksi maksukaton seurantavastuun muutos edellyttää maakuntapohjaista palvelujärjestelmää.

SUOMEN KUNTALIITTO

Sami Uotinen
johtava lakimies